

Дітям ці вірші цікаві як казкові історії про котів-піратів, котів-чарівників, котів-артистів, котів-аристократів тощо; дорослі ж читачі в кожному з котячих образів прозирають насамперед людські характери, зіставленню манери поведінки kota з людською, проєкцію чеснот і вад героя на внутрішній світ людини.

Другим приметним виявом синтезу мовностильових елементів стала **жанрова розмаїтість** книги Еліота. «Котознавство...» представляє цілий діапазон творів для юних читачів – казку («Порядна Кішка Гамбі»), пісню («Пісня медових киць»), детектив («Таємничий Макавіті»), пригодницьку історію («Останній бій Ревучого Тигра»), «Ненажера та Мишозварський»), подорожні нотатки («Скімблшенкс, залізничний кіт»), театральний нарис («Гус, театральний кіт»), кулінарну історію з «гламурного» журналу («Бастофер Джонс, клубний кіт»). Дорослий же реципієнт у таких творах відчитує ознаки не лише зазначених, а й деяких інших жанрів, зокрема спогадів («Кіт Морган розказує про себе»).

Третій важливий момент співвідношення мовних стилів у художньому доробку Т.С. Еліота, зокрема в аналізованій збірці, – **інтертекстуальність**. Ліричний оповідач включає до свого мовлення цитати, алюзії, ремінісценції до інших мистецьких творів, часто імітуючи та пародіюючи їх, але загалом ставлячись до них шанобливо – як до своєрідного «учительного Свангелія» для формування естетичного досвіду людей.

Навіть попри те, що вірші часто написано простими, звичними як для носіїв мови, так і для іноземців словами, читач цих творів повинен мати ґрунтовну філологічну та культурологічну підготовку для їх розуміння та тлумачення. Т.С. Еліот сприймав віршування як гру розуму, калейдоскоп вражень і почуттів, але сам витворив такий стиль, у котрому матеріалізується не лише головний концепт його світогляду – занепокоєння внаслідок зміщення духовних орієнтирів світу, а й способи віднайдення первозданої гармонії. Робить він це передусім через мову, виступаючи її творцем і перетворювачем.

Література:

1. Джугастрянська Ю. Для «дорослих» дітей і «дитячих» дорослих : Томас Стернз Еліот. Котознавство від Старого Опосума / Вірші. Переклад із англійської Івана Андрусяка : [рецензія] / Юлія Джугастрянська. – Режим доступу : <http://litakcent.com/2009/05/15/dlja-doroslyh-ditej-i-dytjachyh-doroslyh>
2. Еліот Т. С. Котознавство від Старого Опосума / Т. С. Еліот ; пер. з англ. І. Андрусяка. – К. : Грані-Т, 2008. – 56 с. – (Дитяча іронічна поезія).
3. Панова О. О. Джерела анімалістичної образності в поетико-стильовій традиції творів Т. С. Еліота «Практичне котоведення, або книга старого Опосума» та Е.Т.А. Гофмана «Життєві переконання kota Мурра вкупі з фрагментами біографії капельмейстера Іоганнеса Крейслера, що випадково вцілило в макулатурних листах» [Електронний ресурс] / Олена Панова. – Режим доступу : book.net/index.php?p=achapter&bid=10506&chapter=1
4. Чернокова С. С. Англійська лірика 1900-1920-х років і становлення модернізму : монографія / Євгенія Чернокова. – Х. : Компанія «СМІТ», 2013. – 363 с.
5. Чуковский К.И. От двух до пяти / Корней Чуковский. – 22-е изд. – М. : Педагогика, 1990. – 329 с.
6. Eliot, T. S. Old Possum's Book of Practical Cats [Electronic Resource] / T. S. Eliot. Available from : <http://www.moggies.co.uk/html/oldpssm.html>
7. Stone, T. Practical Identity in Old Possum's Book: How T.S. Eliot's Cats Dare Disurb the Universe / Tracy Stone // Margins : A Journal of Literature and Culture Vol. III, 2013. – P. 45–59.
8. Webster's New International Dictionary of the English Language. G&C. Merriam Company, Publishers. Springfield 2, Mass., USA, 1959. – 3530 p.

УДК 811.161.2'282(477.84)

О. І. Новицька,

ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського», м. Тернопіль

НАЗВИ СТРАВ ІЗ М'ЯСНИХ ПРОДУКТІВ У ГОВІРКАХ ПІДГАЄЧЧИНИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті досліджено лексику на позначення страв із м'ясних продуктів, що побутують на території Підгаєччини Тернопільської області. Визначено їхню семантику, етимологію, функціонування. З'ясовано співвіднесеність обстеженого діалектного ареалу з іншими українськими говорами.

Ключові слова: говірка, семема, лексема, лексико-семантична група, назви страв, м'ясні продукти.

NAMES OF DISHES FROM MEAT PRODUCTS IN DIALECTS OF PIDHAYECHCHYNA IN TERNOPIL REGION

The article analyzes lexicon, which describes dishes from meat products that are prevalent on Pidhayechchyna territory in Ternopil region. It is determined their semantics, etymology, functioning. The article deals with the study of vocabulary related to vocabulary appropriate to other Ukrainian dialects and Ukrainian literary language, lexical parallels in Slavic languages are detected. The linguistic research is done. It is set functional activity of nomens to describe studied semema dialects of Pidhayechchyna, based on oral recordings.

Key words: patois, sememe, lexeme, lexical-semantic group, names of dishes, meat products.

НАЗВАНИЯ СТРАВ ИЗ МЯСНЫХ ПРОДУКТОВ В ГОВОРАХ ПОДГАЕЧЧИНЫ ТЕРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ

У статье исследовано лексику для обозначения блюд из мясных продуктов, которые бытуют на территории Подгаеччины Тернопольской области. Определено их семантику, этимологию, функционирование. Выяснено соотношение обследованного диалектного ареала с другими украинскими говорами.

Ключевые слова: говор, семема, лексема, лексико-семантическая группа, названия блюд, мясные продукты.

Побутова лексика відіграє важливу роль у житті людини, оскільки в ній представлено соціальний стан, менталітет народу, його світогляд, естетичні смаки та уподобання. Вона яскраво відображає повсякденне життя населення, його культуру.

Упродовж останніх десятиліть в українському мовознавстві помітно зріс інтерес до вивчення назв їжі та кухонного начиння. Тематична група назв їжі містить невичерпну мовну, історичну та етнографічну інформацію. Вона певною мірою відображає народні соціально-економічні умови, ступінь розвитку суспільного організму й культурну спадщину поколінь. Характер харчування залежить від багатьох чинників: соціальних, історичних та природно-географічних умов, господарськокультурної специфіки [2, с. 3].

Зважаючи на те, що посуд та кухонне начиння пов'язані з процесом приготування їжі та харчуванням, часто ці групи лексики описують у комплексі. Лексику на позначення їжі та кухонного начиння досліджували З. Бичко, В. Бережнюк, М. Волошинова, З. Ганудель, М. Грицак, Е. Гоца, М. Кривчанська, О. Крижко, Л. Спанатій, Є. Турчин, Т. Ястремська та ін.

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю комплексного дослідження ЛТГ (лексико-тематична група) «Назви страв із м'ясних продуктів» на території Підгаєччини.

Мета статті – проаналізувати лексико-семантичні особливості назв страв із м'ясних продуктів на прикладі говірок Підгаєччини. Реалізація поставленої мети передбачала розв'язання таких завдань: 1) на підставі польових записів установити функціональну активність номенів на позначення досліджуваних сем говірок Підгаєччини; 2) подати структурно-семантичний аналіз лексем; 3) установити лексико-семантичні паралелі з іншими українськими діалектними континуумами.

Матеріалом для дослідження стали власні польові записи, зібрані в 34-х населених пунктах Підгаєччини.

Лексико-тематичну групу «Назви страв із м'ясних продуктів» у говірках Підгаєччини представлено значною кількістю семем. Для дослідження ми обрали такі семанти: 'кулінарний виріб з м'ясного фаршу, запечений у формі або на листі', 'копчене м'ясо із задньої свинячої чи телячої ноги', 'печене м'ясо', 'підшкірний свинячий жир', 'підсмажений шматочок сала, з якого частково витопився жир', 'жир, витоплений із тваринного жиру', 'випечена ковбаса, начинена кашею з кров'ю', 'очищений, промитий і проварений свинячий шлунок, начинений шматочками вареної головизни, язика тощо, приправлений спеціями, добре спресований, іноді запечений', 'драглиста страва, яку одержують при охолодженні м'ясного або рибного відвару з подрібненими шматочками м'яса чи риби'.

М'ясо – це м'яка частина тіла тварин, а також їжа, приготовлена з цих частин.

Семема 'кулінарний виріб з м'ясного фаршу, запечений у формі або на листі' на Підгаєччині носить назву *зайац*, *зайец* (Рудн., Лиса, Литв., Носів, Завал., Боків, Шумл.), *зайець* (весь ареал), *хл'їбець* (весь ареал) (див. карту № 53).

Назви *зайац*, *зайец* на позначення хлібця з м'ясного фаршу в літературній мові не зафіксовані. Очевидно, лексема утворена в результаті переносного значення.

Лексема простежується у львівському лексиконі – *зайець* 'запечений м'ясний хлібець' [ЛЛ, с. 275], у наддністрянських говірках – *зайац*, *зайац*, *зайец*, *зайець* 'кулінарний виріб з м'ясного фаршу, запечений у формі, або на листі' [1, с. 138], у карпатських говірках – *зайець* 'випечений зі свинини крученик з начинкою', 'своєрідний рулет або хлібець з суміші фаршу, хліба і приправ' [3, с. 62-63].

Назва *хл'їбець* 'невеликий хліб з м'ясного фаршу' є літературною нормою української мови [СУМ, XI, с. 80], що має похідне утворення від слова *хліб*.

Лексема *хл'їбець* із різними значеннями простежується і в інших говорах української мови, наприклад у карпатських говірках – *хл'їбець* 'своєрідний рулет або хлібець з суміші фаршу, хліба і приправ' [3, с. 63], у наддністрянських говірках – *хл'їбець* 'кулінарний виріб з печінки, запечений у формі, або на листі' [1, с. 138]. На території Західного Полісся лексема *хл'їбець* простежується зі значенням 'святковий пиріг' [СЗПГА, II, с. 228].

Семема 'копчене м'ясо із задньої свинячої чи телячої ноги' на досліджуваній території має назву *шинка* (весь ареал), *вуджинка* (Литв., Стар. Литв., Рудн., Лиса, Носів, Шумл., Угрин., Яблун., Завал.), *вудже^{ни} м'ясо* (весь ареал).

Номінація *шинка* 'копчене м'ясо із задньої свинячої чи телячої ноги' зафіксована як загальноживана й нормативна в українській мові [СУМ, XI, с. 453], яка запозичена з німецької мови *Schinken* 'шинка' [ЕСУМ, VI, с. 416].

Досліджувана лексема поширена і в інших говорах української мови [СУМГ, IV, с. 495]. Лексичними паралелями до укр. *шинка* є білор. *шынка*, пол. *szynka* 'солоне копчене м'ясо зі свинячого стегна' [ЕСУМ, VI, с. 416].

Лексема *вуджинка* 'копчене м'ясо із задньої свинячої чи телячої ноги' утворена від *вудження*, у літературній мові засвідчена як 'те саме, що шинка' [СУМ, I, с. 181]. Назва *вуджинка* пов'язана з дієсловом *вудити* 'коптити, закопчувати (м'ясо та ін.)' походить від праслов. **vQditi* 'обкурювати, консервувати димом м'ясо, рибу, сир', споріднене з **vędnQti* 'в'янути' [ЕСУМ, I, с. 437].

Подібні назви побутують у львівському лексиконі – *вудже^{ни}нина* 'копчені м'ясні вироби' [ЛЛ, с. 173], у лемківських говірках – *вудже^{ни}нина*, *вен^дзонка* 'вудженія, шинка' [КСЛПГ, с. 39, 54], *буже^{ни}нина* 'вудженія' [Дуда, с. 86], у карпатських говірках – *вензене м'ясо* 'шинка' [3, с. 56], у буковинських – *буженица* 'буженина' [СБГ, с. 41].

У назві *вуджени м'ясо* перший компонент походить від дієсл. *вудити*, а другий компонент *м'ясо*, що є літературною нормою української мови [СУМ, IV, с. 839], походить від праслов. **męso* 'м'ясо' [ЕСУМ, III, с. 548].

Семема 'печене м'ясо' на Підгаєччині представлена лексемами *печен'я*, *печен'я* (весь ареал).

У сучасній українській літературній мові назва *печеня* вживається на позначення 'м'ясної страви – запеченого або смаженого м'яса' [СУМ, VI, с. 345], очевидно, похідне утворення від дієслова *пекти*, що первісно означало 'смажена печінка'. Дослідники припускають ще одну малообгрунтовану версію *печеня* 'страва із смаженого м'яса' споріднене з грецьким *παχός* 'товстий, жирний' [ЕСУМ, IV, с. 364]. Ареал назви продовжується у львівському лексиконі – *печен'я* 'запечене м'ясо' [ЛЛ, с. 551].

Семема 'підшкірний свинячий жир' на досліджуваній території позначається лексемами *сало* (весь ареал), *солонина* (весь ареал).

Назва *сало* в літературній мові зафіксовано як 1) 'жирове відкладення у тілі живого організму; жир'; 2) 'відокремлений від м'яса підшкірний свинячий жир, що зберігається солоним і вживається сирим, смаженим чи вареним'; 3) 'відокремлений від м'яса жир інших тварин та птахів'; 4) 'розтоплений тваринний жир (перев. свинячий)'; 5) 'жирова речовина, яку виділяють сальні залози'; 6) 'мінеральне або рослинне мастило'; 7) 'тонкий шар криги або невеликі крижинки на поверхні води перед льодоставом; шуга, шерешень' [СУМ, IX, с. 19]. За етимологічними дослідженнями слово *сало* походить з праслов. **sadlo*, яке пов'язане з *saditi* 'садити, сідати (те, що сідає на м'ясо)', пов'язується також з ірл. *saill* 'солонина', *saillm* 'солі' [ЕСУМ, V, с. 168].

Назва *сало* відома у більшості говорів української мови [СУМГ, IV, с. 97], зокрема у західнополіських говірках – *сало*, *сал'ко* 'підшкірний свинячий жир', 'топлений жир із сала' [СЗПГА, II, с. 134], у карпатських говірках – *сало* 'підшкірний свинячий жир, шпик' [3, с. 56], у бойківських говірках – *сало* побутує з двома значеннями 1) 'сало'; 2) 'китиця соломи' [СБГО, II, с. 201], у поліських – *сало* 1) 'сало'; 2) 'важіль на зводі колодяного журавля' [СППГ, с. 190], у львівському лексиконі – *сало* 'сало' [ЛЛ, с. 655]. На Одещині назва *сало* має значення 'шматочки льоду на поверхні води, коли річка, лиман починає замерзати' [СГОМ, с. 65]. Найменування *сало* знає також у слов'янських мовах – рос., болг., *сало*, білор. *сала*, пол. *sadlo* та ін. [ЕСУМ, V, с. 168].

Назва *солонина* на позначення сала у Словнику української мови зафіксована як діалектна [СУМ, IX, с. 450], утворена від слова *сало*.

Ареал назви продовжується у гуцульських говірках – *солонина* [ГГ, с. 175], у карпатських – *солонина* ‘підшкірний свинячий жир, шпик’ [З, с. 56], у лемківських – *солонина* ‘верхнє свіже або засолене сало’ [Дуда, с. 298; КСЛГП, с. 286], у львівському лексиконі – *солонина* ‘сало із хребтової частини свині’ [ЛЛ, с. 687].

Семема ‘підсмажений шматочок сала, з якого частково витопився жир’ на всій території Підгаєччини позначається лексемою *шкварка*, *шкварок*, *шкварки* (Підг., Боків, Шумл., Угрин., Яблун., Завал., Заст., Мирне, Білокр., Литв., Стар. Литв., Рудн., Лиса, Носів, Verb., Голг., Мозол., Пан., Попл., Степ., Соняч., Новос., Юстин., Сільце, Гнил., Черв., Затур., Муж., Михайл., Серед., Вага, Галич, Гол., Вол., Заг., Стар. М., Бронгал.).

Назва *шкварка* ‘підсмажений шматок сала, з якого частково витопився жир’ є літературною нормою української мови [СУМ, XI, с. 473]. Етимологи припускають споріднення зі *сквар* від праслов. **skvarь*, **skvara*, пов’язане зі **skverti* ‘розтоплювати’ [ЕСУМ, V, с. 267].

Окрім Підгаєччини, лексема *шкварка* поширена і в інших українських говорах [СУМГ, IV, с. 500]. У західнополіських говорах – *шкварка* ‘шматок печеного сала’, ‘шматок сала’, ‘шкірка на потилиці’ [СПЗГА, II, с. 267], у лемківських – *шквареніна* ‘топлене, підсмажене сало’ [Дуда, с. 309], *шкварок* ‘шкварок, маленький підсмажений шматочок сала, з якого витопився жир’ [КСЛГП, с. 348], поліських – *шкварка* ‘засмажений кусочок сала’, ‘вишкварка’ [СПГЛ, с. 235], наддністрянських – *шкварок*, *шкварина* ‘шкварка’ [НРС, с. 235], карпатських – *шкварка* ‘підсмажений шматок сала, з якого частково витопився жир’ [З, с. 57].

Семема ‘жир, витоплений із тваринного жиру’ у досліджуваних говірках має назви *жир* (весь ареал), *с’маліц* (Литв., Стар. Литв., Рудн., Лиса, Носів, Шумл., Угрин., Яблун., Завал.), *с’малец’* (весь ареал), *с’маліц’* (весь ареал), *л’її* (весь ареал), *тлуст’* (весь ареал).

Назва *жир* ‘жир, витоплений із тваринного жиру’ у сучасній українській мові позначається як ‘масляниста, нерозчинна у воді речовина, що входить до складу організму людини, тварини й рослини’ [СУМ, II, с. 526]. Щодо походження цього слова, то загальноприйнятої етимології немає, зіставляється з праслов. **žirь*; припускається також зв’язок з вірм. *gēr* ‘жирний’, гр. *χορρος* ‘поросля’ [ЕСУМ, II, с. 197].

У львівському лексиконі простежуються назви *жир*, *жирок* [ЛЛ, с. 265]. У Словнику Західнополіських говірок номен *жир* зафіксовано зі значеннями 1) ‘масляниста нерозчинна у воді речовина’; 2) ‘процес приймання їжі, жирування (про тварин)’; 3) ‘місце, де жирують тварини’ [СПЗГА, I, с. 156]. Іншомовними паралелями до *жир* у слов’янських мовах є пол. *żyr*, *żer* ‘корм, їжа’, ч. сл. *žir* ‘корм, їжа’, болг. *жир* ‘сало’ [ЕСУМ, II, с. 197].

Назва *с’маліц’* ‘жир, витоплений із свинячого сала’ у сучасній українській літературній мові вживається з подібним значенням [СУМ, IX, с. 394]. Дослідники вказують на запозичення лексеми з польської мови, пор. пол. *smalec* ‘смалець’ [ЕСУМ, V, с. 315]. Іншомовними паралелями до укр. *с’малець* можна назвати рос. *с’малец’* ‘смалець’, білор. *с’малец’*, *ш’малец’* ‘гусячий жир’ [ЕСУМ, V, с. 315].

Назва *л’її* ‘жир рогатої худоби’ у сучасній українській мові зафіксовано як ‘жир рогатої худоби, що вживається в їжу; у старовину використовувався для освітлення’ [СУМ, IV, с. 512]. Утворений номен *л’її* від слова *лито*, що походить від праслов. **liti* ‘лити’ [ЕСУМ, III, с. 246].

Лексема *л’її* із подібним значенням побутує в західнополіських говірках – *лий* ‘жир, топлений з гуски’ [СПЗГА, I, с. 284], у лемківських – *лії* позначає ‘овочевий жир’ [Дуда, с. 122].

Назва *тлуст’* утворена від прикм. *тлустий*, що в літературній мові кваліфіковане як розмовне у значенні ‘гладкий, огрядний, опасистий (про людей)’ [СУМ, X, с. 156]. В українську мову номінацію *тлустий* запозичено із польської мови, пор. *thusty* ‘жирний, гладкий, повний, товстий; масний’ [ЕСУМ, V, с. 583].

Подібні лексеми простежуються у лемківських говірках – *тлушч* ‘тваринний жир’ [Дуда, с. 122], у західноволинських – *тлустуца* ‘жир’ [МСЗВГ, с. 239], у західнополіських – *тлушч*, *тлушча* ‘жирне м’ясо’ [СПЗГА, II, с. 202].

Семема ‘випечена ковбаса, начинена кашею з кров’ю’ на досліджуваній території носить назву *кишка* (Підг., Боків, Шумл., Угрин., Яблун., Завал., Заст., Мирне, Білокр., Литв., Стар. Литв., Рудн., Лиса, Носів, Verb., Голг., Мозол., Пан., Попл., Степ., Соняч., Новос., Юстин., Сільце, Гнил., Черв., Затур., Муж., Михайл., Серед., Вага, Галич, Гол., Вол., Заг., Стар. М., Бронгал.).

Назва *кишка* у сучасній українській літературній мові вживається на позначення ковбаси, начиненої кашею з кров’ю [СУМ, IV, с. 157]. Номен *кишка*, що виник у результаті переосмислення – від *кишка* ‘частина травного тракту’, відомий і в інших українських говорах [СУМГ, II, с. 242]. Етимологію слова *кишка* дослідники пов’язують з праслов. **kuša*, **kuška* ‘кишка, живіт, шлунок’; можливо, споріднене з дінд. *kósthah* ‘нутроці, кишки’ [ЕСУМ, II, с. 440].

Лексема *кишка* з подібним значенням простежується у львівському лексиконі – *кишка* ‘печена ковбаса, начинена гречаною кашею і свинною кров’ю’ [ЛЛ, с. 358], у поліських говірках – *кишка* ‘коров’яна ковбаса’, ‘коров’янка’ [СПГЛ, с. 96], у наддністрянських – *кешка* ‘ковбаса, начинена гречаною кашею з кров’ю; кров’янка’ [НРС, с. 140], у карпатських – *кишка* ‘випечена ковбаса, начинена кашею з вареною кров’ю’ [З, с. 59]. Лексичними паралелями до українського *кишка* є рос. *кишка*, білор. *кішка*, пол. *kiszka*, ч. *kuška*, болг. *кишка* ‘квач, умочений в дьоготь, для зволоження пальців при прядінні’ [ЕСУМ, II, с. 440].

Очищений, промитий і проварений свинячий шлунок, начинений шматочками вареної головизни, язика тощо, приправлений спеціями, добре спресований, іноді запечений, у говірках Підгаєччини носить назви: *сал’с’їсон* (Verb., Голг., Мозол., Вол.), *сал’цисон* (весь ареал), *сал’ц’їсон* (Новос., Юстин., Попл., Степ., Соняч.), *сал’тисон* (весь ареал).

Лексема *сал’с’їсон* у досліджених говірках називає страву, яка готується з відвареної голови свині, порізану на шматочки, яку перемішують із різними спеціями, починають ними шлунок забитої тварини, зашивають і запікають у печі чи відварюють. Після приготування страву прикладають на деякий час тягарем для того, щоб вона набула певної форми.

У сучасній українській мові *сальтисон* як ‘страва’ вживається зазвичай у розмовному мовленні [СУМ, IX, с. 22]. Досліджувана лексема запозичена з польської мови, пол. *salceson*, походить від іт. *salsiccione* ‘вид ковбаси’ [ЕСУМ, V, с. 170].

Лексема *сал’цисон* простежується в лемківських говірках – *сал’цисон* ‘начинений свинячий шлунок’, ‘сальтисон, страва зі шматочків м’яса, сала й печінки зі спеціями’ [Дуда, с. 144; КСЛГП, с. 278], наддністрянських – *сал’ц’їсон* ‘сальтисон’ [I, с. 138], західнополіських – *сал’т’їсон* ‘свинячий шлунок начинений шматками м’яса, сала, легень та інш.’ [СПЗГА, II, с. 134], карпатських – *сал’цисон*, *сал’сисон* ‘сальтисон’ [З, с. 60], у буковинських – *сал’ц’їсон* ‘сальтисон (очищений, промитий і проварений свинячий шлунок, начинений шматочками м’яса, печінки і т. п.)’ [СБГ, с. 475], у львівському лексиконі – *сал’це’сон* ‘сальтисон’ [ЛЛ, с. 656].

У досліджуваних говірках драглиста страва, яку одержують при охолодженні м’ясного або рибного відвару з подрібненими шматочками м’яса чи риби номінується словами *холодец’* (весь ареал), *гиж’ки* (весь ареал), *студе’нец’* (Боків, Шумл.).

Лексема *холодець* є літературною назвою української мови [СУМ, XI, с. 115], яка відома і в інших говорах української мови [СУМГ, IV, с. 408], що утворена від праслов. **xoldъ* [ЕСУМ, VI, с. 196].

Лексема *холодець* із різними фонетичними й словотвірними варіантами та різними значеннями побутує і в інших діалектах української мови, наприклад у західнополіських – *холодець*, *холодница* зі значенням ‘холодець’ [СПЗГА, II, с. 231]. На Поліссі досліджувана лексема *холодець* має значення ‘холодного борщу, приготовленого з сироватки, зелені і риби’ [СПГЛ, с. 225]. У говірках наддністрянського діалекту простежуються назви *холодне*, *холодець* ‘холодець’ [1, с. 138].

Іншою назвою, що позначає зазначену страву на досліджуваному ареалі є *гижки*. Лексема *гижки* на позначення м'ясної страви в літературній мові не зафіксована. Назва *гижки* походить від праслов. *gyža* < **gyzja*; споріднене з лтс. *gīša* ‘стегно’ [ЕСУМ, I, с. 505].

Ізюгосла назви *гижки* продовжується в багатьох інших українських говорах: у наддністрянських – *гиришки* ‘холодець’ [НРС, с. 91], *гижки*, *гиришки* ‘холодець’ [1, с. 138], у лемківських – *гижки* ‘холодець’ [Дуда, с. 90], у гуцульських – *гижки* ‘холодець’ [ГГ, с. 45], одеських – *гижки* ‘холодець із ніг чи голови забитої тварини’ [СГОМ, с. 24]. Із лексичних паралелей інших мов до укр. *гишки* відзначимо пол. *giza* ‘м'ясо біля ребер (переважно свиняче); гомілкорова кістка, її кінець; частина ноги тварини; холодець з волових ніг; свячений жир’ [ЕСУМ, I, с. 505].

Номен *студенець* із прозорою внутрішньою формою, що вживається у значенні ‘холодець’, поширений у досліджуваних говірках. Глумачний словник української мови подає його з ремаркою застарілий [СУМ, IX, с. 799]. За етимологічними дослідженнями, назва *студенець* походить від праслов. **studъ* (*studa*) ‘прохолода, свіжість, холод, мороз’, *studiti* ‘охолоджувати, прохолоджувати’ [ЕСУМ, V, с. 457].

Лексема *студенець* зі значенням ‘холодець’ побутує у лемківських говірках – *студенець*, *студелина* [Дуда, с. 346; КСЛГП, с. 295], у наддністрянських – *студен*, *студенець*, *студенина*, *студи'на* [1, с. 138], у буковинських – *студенець* [СБГ, с. 530], бойківських – *студенина*, *студениць*, *студениць* [СБГО, II, с. 262], західнополіських – *студенець*, *студо'нець* [СПЗГА, II, с. 183], гуцульських – *студенець* [ГГ, с. 45], поліських – *студен* [СПГЛ, с. 206].

Отже, проаналізувавши матеріал, доходимо висновку, що назви страв із м'ясних продуктів у діалектному мовленні становлять розгалужений пласт лексики. На дослідженій території зазначені семими представлені значною великою кількістю фонетико-морфологічних, словотвірних варіантів та дублетних назв, що підтверджує мозаїчний характер підгаєцьких говірок. Перспективу подальших студій над вивченням побутової лексики Підгаєччини вбачаємо у дослідженні інших лексико-семантичних груп, які відносяться до побутової лексики, та в розширенні ареалу вивчення цієї лексики.

Література:

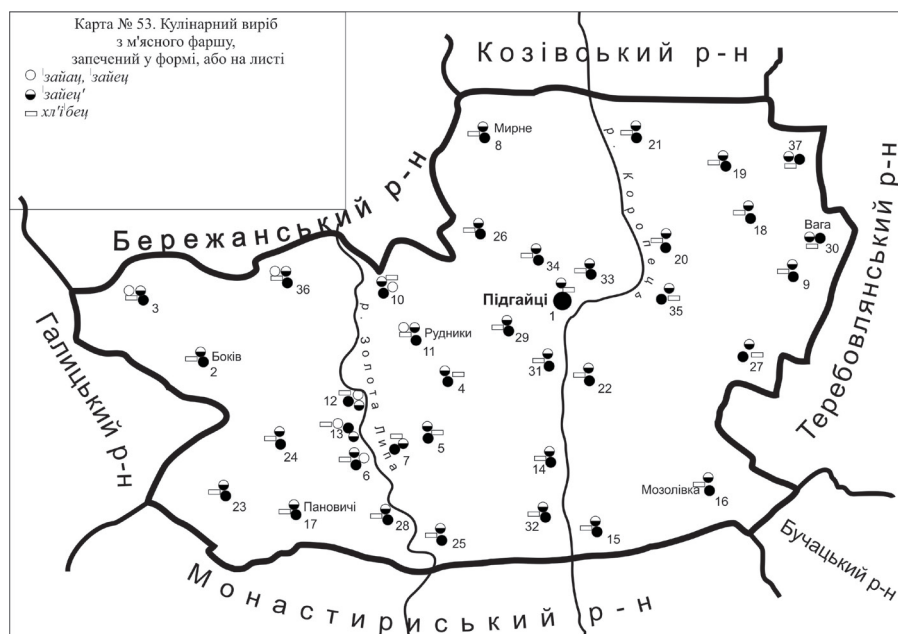
1. Бичко З. М. Діалектна лексика наддністрянського говору / З. М. Бичко. – Тернопіль : Лідер, 2000. – 280 с.
2. Гонтар Т. А. Народне харчування українців Карпат / Т. А. Гонтар. – К. : Наукова думка, 1979. – 137 с.
3. Гоца Е. Д. Назви їжі й кухонного начиння в українських Карпатських говорах / Е. Д. Гоца. – Ужгород, 2010. – 466 с.

Список використаних джерел:

1. АУМ – Атлас української мови : в 3 т. – Т. 1 : Полісся, Наддніпрянина і суміжні землі. – К. : Наук. думка, 1984 ; Т. 2 : Волинь, Наддніпрянина, Закарпаття і суміжні землі. – К. : Наук. думка, 1988 ; Т. 3 : Слобожанщина, Нижня Наддніпрянина, Причорномор'я і суміжні землі. – К. : Наук. думка, 2001.
2. ГГ – Гуцульські говірки: короткий словник / за ред. Я. Закревської. – Львів, 1997. – 232 с.
3. Дуда – Дуда І. Лемківський словник / І. Дуда. – Тернопіль, 2011. – 376 с.
4. ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : в 7 т. / [уклад. Р. В. Болдирев та ін. ; редкол. О. С. Мельничук та ін.]. – К. : Наук. думка. – Т. I. – 1982. – 630 с. ; Т. II. – 1985. – 570 с. ; Т. III. – 1989. – 549 с. ; Т. IV. – 2004. – 656 с. ; Т. V. – 2006. – 704 с. ; Т. VI. – 2012. – 568 с.
5. КСЛГП – Пиртей П. Короткий словник лемківських говірок / [упор. і підгот. до друку Є. Д. Турчак] / Петро Пиртей – Івано-Франківськ : Сіверсія МВ, 2004. – 364 с.
6. ЛЛ – Хобзей Н. Лексикон львівський: поважно і на жарт / Наталя Хобзей, Оксана Сімович, Тетяна Ястремська, Ганна Дидик-Меуш. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009. – 672 с.
7. МСЗВГ – Корзонюк М. М. Матеріали до словника західноволинських говірок / М. М. Корзонюк // Українська діалектна лексика : зб. наук. праць. – К. : Наук. думка, 1987. – С. 62-267.
8. НРС – Шило Г. Наддністрянський регіональний словник / Г. Шило. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. – 288 с.
9. СБГ – Словник буковинських говірок / за ред. Н. В. Гуванюк. – Чернівці : Рута, 2005. – 688 с.
10. СБГО – Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок : у 2 ч. / М. Й. Онишкевич. – К. : Наук. думка, 1984. – Ч. 1. – 496 с. ; Ч. 2. – 516 с.
11. СГОМ – Москаленко А. А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області / А. А. Москаленко. – Одеса, 1958. – 80 с.
12. СЗГА – Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок : у 2 т. / Г. Л. Аркушин. – Луцьк : Вежа, 2000. – Т. 1–2.
13. СУМ – Словник української мови : в 11 т. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. I. – 1970. – 799 с. ; Т. II. – 1971. – 550 с. ; Т. III. – 1972. – 744 с. ; Т. IV. – 1973. – 840 с. ; Т. V. – 1974. – 840 с. ; Т. VI. – 1975. – 832 с. ; Т. VII. – 1976. – 723 с. ; Т. VIII. – 1977. – 927 с. ; Т. IX. – 1978. – 916 с. ; Т. X. – 1979. – 658 с. ; Т. XI. – 1980. – 699 с.
14. СУМГ – Словарь української мови : у 4 т. / зібрала ред. журналу «Киевская старина» ; упоряд. з дод. власного матеріалу Б. Грінченко. – К., 1996. – Т. I. – 494 с. ; Т. II. – 578 с. ; Т. III. – 506 с. ; Т. IV. – 566 с.
15. СПГЛ – Лисенко П. С. Словник поліських говірок / П. С. Лисенко. – К. : Наук. думка, 1972. – 260 с.

Список скорочень населених пунктів Підгаєцького району Тернопільської області

Підг. – Підгайці	Голг. – Голгоча	Муж. – Мужилів
Шумл. – Шумляни	Мозол. – Мозолівка	Михайл. – Михайлівка
Угрин. – Угринів	Панов. – Пановичі	Серед. – Середне
Яблун. – Яблунівка	Попл. – Поплави	Гол. – Голendra
Завал. – Завлів	Степ. – Степове	Вол. – Волиця
Заст. – Заставче	Новос. – Новосілка	Заг. – Загайці
Бронгал. – Бронгалівка	Юстин. – Юстинівка	Стар. М. – Старе Місто
Литв. – Литвинів	Гнил. – Гнильче	Білокр. – Білокриниця
Рудн. – Рудники	Черв. – Червень	Стар. Литв. – Старий Литвинів
Верб. – Вербів	Затур. – Затурич	Соняч. – Сонячне

УДК 811.11:81'276.3-053.6:81'373.421

Л. В. Олійник,

Національний технічний університет України «КПІ», м. Київ

СИНОНІМІЯ В НІМЕЦЬКОМУ МОЛОДІЖНОМУ СЛЕНЗІ

У статті досліджується структурно-семантична характеристика організації сленгової підсистеми, що уможливує детальне вивчення специфіки синонімії в німецькому молодіжному слензі, а також на базі детального аналізу лексикографічних джерел молодіжного сленгу досліджуються особливості функціонування сленгізмів.

Ключові слова: сленг, синонім, синонімія, сема, тематична група, тематичний ряд.

SYNONYMY IN GERMAN YOUTH SLANG

The paper deals with the structural and semantic characteristics of the organization of slang subsystem that allows a detailed study of the specifics of synonyms in the German youth slang. Moreover, based on the analysis of lexicographical sources are studied the peculiarities of slang words functioning.

Keywords: slang, synonymy, synonyms, seme, lexical set, theme line.

СИНОНИМИЯ В НЕМЕЦКОМ МОЛОДЕЖНОМ СЛЕНГЕ

В статье исследуется структурно-семантическая характеристика организации сленговой подсистемы, что дает возможность детального изучения специфики синонимии в немецком молодежном сленге. Также на базе детального анализа лексикографических источников молодежного сленга исследуются особенности функционирования сленгизмов.

Ключевые слова: сленг, синоним, синонимия, сема, тематическая группа, тематический ряд.

Сучасний рівень розвитку лексикологічної науки передбачає, як зазначає Н. Г. Іщенко [2, с. 4], вивчення питань системної організації словникового складу та слова в усіх його зв'язках та відношеннях. Дослідження парадигматичних зв'язків дозволяє встановити типи семантичних відношень між лексичними одиницями, їх взаємодію, характер зв'язків усередині різних підсистем та лексико-семантичних груп. Відомо, що сленг в цілому та молодіжний сленг зокрема, характеризуються багатоманітністю синонімією. Синоніми – універсальна категорія національних мов, характерна для усіх лексичних підсистем їх структур. Категорія синонімічності слугує важливим засобом для диференціації почуттів та думок у процесі комунікації, а тому це явище безпосередньо пов'язане із функціонально-стилістичною варіативністю та соціальною стратифікацією мови. Синонімія як прояв варіативності та системності лексики мови, якнайкраще відображає закономірності системної організації лексичних одиниць, вивчення яких забезпечує комплексне дослідження молодіжного лексикону.

Детальне вивчення специфіки синонімії в німецькому молодіжному слензі вважаємо актуальним, оскільки на лінгвістичному просторі України майже відсутні наукові розвідки цього аспекту. Питанню сленгової синонімії присвячували свою увагу відомі німецькі вчені-лінгвісти Х. Хенне та Я. Андроутзополос. Так, Х. Хенне на основі анкетування школярів з'ясував, що кожен синонімічний ряд сленгових синонімів за критерієм частотності вживання слів, що утворюють певний синонімічний ряд можна поділити на центр (ядро) та периферію [7, с. 175]. Серед «центральної» позначень деякі є домінуючими та можуть виявляти варіативність частотності їх вживання [7, с. 177]. Я. Андроутзополос уважав, що для розподілу сленгових синонімів на ядро та периферію в межах синонімічного ряду потрібно враховувати не тільки «відносну частотність», але й дистрибуцію, здатність до утворення словотвірних гнізд та дискурсивну релевантність [6, с. 372–373]. У своїх наукових працях учений вивчав також шляхи оновлення синонімічних рядів та тематичних груп [6, с. 378–382]. З'ясувати специфіку синонімічних зв'язків серед сленгізмів та особливості функціонування сленгових синонімів є метою нашої наукової розвідки.

Варто наголосити, що дослідження проблеми синонімії в цілому та вивчення окремих аспектів цього явища породило значну кількість різноаспектних характеристик та підходів як до визначення лексичних синонімів так і принципів їх кла-